

”Självvalda svenskar” – om kulturarv och etnicitet i Lindsborg

Framställandet av kulturarv är en komplex process som inkluderar både identitetspolitik och kommersiella intressen. Denna problematik är ett populärt ämne inom dagens traditionsvetenskapliga forskning.

Den svenska etnologen Lizette Gradén behandlar i sin doktorsavhandling *On Parade. Making Heritage in Lindsborg, Kansas*¹ (2003) hur idéer om svenskhet och svenskt kulturarv konstrueras och växer fram i en nordamerikansk småstad. Det svenska i dagens USA skiljer sig både från svenskhet i Sverige och från hur det svenskamerikanska såg ut för en generation sedan.

---

¹ Lizette Gradén. *On Display. Making Heritage in Lindsborg, Kansas*. Uppsala 2003. (Studia multi-ethnica Upsaliensia 15.) 247s., ill.

Gradén har via upprepade fältarbeten studerat planerandet och utförandet av den så kallade "Svensk Hyllningsfest" i staden Lindsborg, Kansas. Lindsborg grundades av svenska invandrare år 1869 och har i dag ett innevånarantal på c. 3300 personer av vilka ungefär en tredjedel uppgett sig vara av svensk härstamning. Svensk Hyllningsfest har firats vart annat år sedan 1941 och präglar livet i staden långt utöver själva festivaldagarna. För arrangemangen står en officiell festivalkommitté och därtill en mängd volontärer. Festivalen består av flera olika evenemang så som folkdans- och folkmusikuppträdanden, ett smörgåsbord, krönandet av festens officiella kungapar och en stor parad med bland annat musikband och öppna kortegevägnar med uppbyggda tablåer. Tillställningen har blivit en enorm succé och drar stora mängder besökare utifrån till staden.

Gradén har i denna studie i första hand koncentrerat sig på festivalens parad, och följt med förberedelserna både bland de officiella organisatörerna och bland de grupper som skapar och bygger kortegeflakens tablåer. I det inledande kapitlet behandlar hon för sin diskussion viktiga termer som "display event" (ung. uppvisningsevenemang) och "heritage" (kultur arv). Kapitlet som behandlar fältarbetet är intressant och ger även en fin introduktion till resten av studien. Gradén beskriver reflexivt sin roll "på fältet". Hon påpekar bland annat att oberoende av hur neutral man än försöker vara får man under fältarbetets gång även en lokal roll och blir förknippad med vissa personer och vissa sammanhang – något som samtidigt ofta utestänger en från andra personer och sammanhang.

Kapitel tre ger en bakgrundsbild till staden Lindsborg och dess innevånare. Här behandlas även hur temat "svenskhet" genomsyrar mycket av livet i staden. Baserat på det svenska ursprunget har staden skapat sig ett varumärke som "Little Sweden, USA" – detta betonas bland annat genom ett genomgående "svenskt" tema, som den välkända dalahästen, i stadsbilden. Det svenska arvet omfattas emellertid även av innevånare med andra etniska ursprung än det svenska. Nyinflyttades individuella kulturella uttryck, åtminstone de med europeisk anknytning, accepteras så länge de håller sig inom den övergripande svensk-amerikanska profilen.

I följande kapitel beskrivs Svensk Hyllningsfest, både hur festen växt fram under åren och hur den såg ut specifikt under Gradéns fältarbete 1997. Parader av olika slag har varit en del av Lindsborgs festivalkalender även före Hyllningsfests inrättande. Genom sin parad sätts Svensk Hyllningsfest in i ett amerikanskt ramverk av uttryck och teman. Genom att välja element att inkludera och uppvisa i paraden har Lindsborgs befolkning framgångsrikt lyckats skapa

en egen nisch som möter både lokala behov och nationella stämningar och förväntningar. Från 1960-talet framåt började festivalen medvetet utformas för att attrahera turister. Visuellt intressanta paradtablåer och tablåer som kommunicerar ett budskap eller en berättelse har fått allt större betydelse.

I de följande tre kapitlen undersöker författaren organisationen kring och tillverkan av kortegevägnarna. Bakom festivalen står en organisationskommitté bestående av två ordförande, en skattemästare, en sekreterare och representanter från de sex olika kommittéutskotten (ansvariga för områden som smörgåsbordet, programmet, paraden etc.). Personer rekryteras till kommittéerna utgående från sina meriter enligt kommittémedlemmarnas åsikt – här anses till exempel den "rätta" bakgrunden och den "rätta" inställningen till uppdraget vara speciellt meriterande.

Till organisationen hör även hundratals volontärer. "Volontärskapet" visade sig dock upplevas som påtvingat av många. Från officiellt håll togs de frivilliga insatserna för givet enligt mottot att gods medborgare bidrar. Dessutom fanns det en spänning mellan den styrande kommittén och tablåskaparna. Då kommittén önskade en professionell parad som presenterar en tämligen strömlinjeformad och kommersiellt gångbar bild av svenskhet, sökte tablåskaparna själva mer individuella uttryck.

I sin beskrivning av hur paraden tog sig ut år 1997 konstaterar Gradén att humor var ett viktigt genomgående tema. Humor kombinerades både med det söta och oförargliga och med mer satiriska uttryck. Det förekom skämt riktade till en större allmänhet och rena insidesskämt. Humor var dessutom i många fall ett sätt att framföra kritik. Ett populärt tema att skämta om var den traditionella svenska bondebefolkningen. Lutfisken var ett annat tacksamt tema som tycks gå hem i alla svenskbygder i Amerika.

Skapandet av kortegevägnarna är en viktig del av det svenskamerikanska livet i Lindsborg. Detta inte bara genom själva byggandet och förevisandet utan även genom att många tablåer lever kvar i det allmänna folkminnet långt efter att de ingått i paraden. Gradén urskiljer tre långlivade symboler för svenskhet i Amerika: kungligheter, blondinen och lutfisken. Alla dessa teman ingick, i många olika varianter, på olika sätt i Svensk Hyllningsfest.

Vid sidan om den officiella paraden så existerade alternativa uttryck förknippade med Svensk Hyllningsfest. Ett exempel är de övningsturer som äger rum några veckor före den stora Hyllningsfestparaden. I dessa skapar deltagarna sina egna parader med egen rytm och geografi. Generalrepetitionerna är inte endast övningar inför den stora festen utan en form av alternativ festival för deltagarna själva och andra

lokalinnevånare. En annan form av alternativ till den officiella visionen av paraden är skapandet av fantasitablåer. Dessa byggs i själva verket aldrig upp men förser deltagarna med en ventil för frustrationer och en möjlighet att parodisera den officiella estetiken. Fantasitablåerna är en kritik av kulturarvsindustrin och mot de kommersiella svenska stereotyperna av söta tomtar och blondiner i folkdräkt. Det subversiva och ofta makabra skämtande var ett sätt att göra upp med en bild av svensk etnicitet som upplevdes som kvävande och monolitisk.

I det avslutande kapitlet diskuterar Gradén tre olika infallsvinklar där kulturarv spelar en huvudroll. Dessa är förhållandet mellan 1) kulturarv, kommersialism och engagemang, 2) kulturarv och humor, och 3) kulturarv som val och kulturarv som härstamning. Det sistnämnda temat lyfter fram en mycket intressant aspekt av nutida etnicitetspolitik i Nordamerika – möjligheterna av olika sätt att definiera etnicitet beroende på sammanhang. Ett stort antal lindsborgsbor med annan etnisk bakgrund än den svenska är djupt engagerade i det svenska kulturarvet och betraktar sig själva som "självalda svenskar" ("*Swedish by choice*"). För nyinflyttade kan detta "val" vara en nödvändig strategi för att accepteras av samhället. Enligt denna definition är det kulturella arvet något som kan omfattas av alla oberoende av etnisk bakgrund. Parallellt existerar emellertid även en uppfattning om etniskt arv som ett förhållande av släktskap. För lindsborgsborna handlar "arv" i detta sammanhang inte enbart om "svenskhets" utan även om hur länge familjen funnits i staden – i denna hierarki består eliten av ättlingarna till de ursprungliga svenska pionjärfamiljerna.

Gradén konstaterar avslutningsvis att trots att det Amerikasvenska och Sverigesvenska utvecklats åt olika håll har det även skett ett närmande på senare år i och med ett ökat samarbete mellan svenskamerikanska och svenska orter inom turist- och kulturarvsområdet.

Personligen uppskattar jag mycket det perceptiva sätt som Gradén demonstrerar hur det svenska elementet är invävt i det dagliga livet i Lindsborg. Här ger hon, enligt mitt tycke, en mer nyanserad bild av euroamerikansk etnisk identitet än de forskare som menar att denna etnicitet endast är kopplat till enstaka festivaler och inte längre finns närvarande i vardagen. En mycket intressant aspekt som framträder i Gradéns studie är spänningen och dragkampen mellan festivalens arrangörer och deltagare. Intressant är även ifrågasättandet av en verklig valfrihet och frivillighet – en tematik som dyker upp på flera ställen i texten. Det skulle eventuellt ha varit givande att ge detta tema ännu mera utrymme och beakta de olika sanktioner och maktstrukturer som här spelar in. Detta dock sagt inom parentes eftersom min uppfattning är att detta är en välbalanserad studie där en mängd olika perspektiv, röster och uppfattningar om festivalen och kulturarvsskapandet ges utrymme. Slutligen kan det tilläggas att Gradéns text flyter smidigt och gör studien lätt att läsa. Presentationen och analysen av fältarbetsmaterialet fungerar mycket bra med genomgående nära och detaljrika beskrivningar men utan att förlora respekten för informanternas integritet.

Susanne Österlund-Pötzsch